

ФУҚАРОЛИК СУДЛАРДА ЯРАШТИРИШ ВА МЕДИАЦИЯ ИНСТИТУТИНИ ҚҮЛЛАШНИНГ ПРОЦЕССУАЛ ЖИХАТЛАРИ

Бугунги кунда мамлакатимизда қонунчилик ва суд-хуқук соҳасида жиддий ўзгаришлар ҳамда ислоҳотлар олиб борилмоқда. Хуқук соҳасида амалга оширилаётган ислоҳотларни ичидан фуқаролик процесссал ҳуқуқи алоҳида ажралиб туради. Бир қарашда мазкур соҳа фақатгина низоли ҳолатларни тартибга солишда қўлланилади. Албатта, бу фикрга қўшилмай илож йўқ. Чунки, фуқаролик процессида одатда тарафларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклаш муҳим вазифа ҳисобланади. Фуқаролик ишлари бўйича судларга мурожаат қилиш ҳамда судда фуқаролик суд ишларини юритиш билан боғлиқ жараён Фуқаролик процессуал кодекси билан тартибга солинади.

Медиация – лот. “mediare” сўзидан олинган бўлиб, воситачилик қилмоқ, ўртада турмоқ, орага тушмоқ деган маънони англатади. Шунингдек, “медиация” – (инг. “mediation” – воситачилик) – низоларни муқобил (судгача) ҳал қилиш усули бўлиб, унда низолашувчи тарафларга холис, бетараф медиатор ўзаро мақбул келишувга эришишга ёрдам беради.

Медиатор тарафларнинг талабларидан (позиция) келиб чиқиб, уларни асл манфаатларини аниқлаши лозим, бу ҳолатда медиатор бир қатор медиация инструментларидан (фаол эштиши, рефрейминг, фрейминг, эхо такрорлаш, рапорт ва бошқалар) фойдаланиши лозим. Медиатив келишувнинг тарафларга манфаатли бўлган афзаллиги сифатида тарафлар низони судда кўриш жараёнида бундай келишувга эришса, давлат божи тўлашдан озод этилади ёки тўланган давлат божи қайтарилади ва натижада уларнинг маблағи ўз ихтиёрида қолади.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, медиатив келишувга эришилишида медиаторнинг хизмати муҳим аҳамият касб этади. Шу боис қонунда медиаторга доир қатор талаблар белгиланган. Агар яна тарафлар манфаати нуқтаи назаридан гапирадиган бўлсак, медиатор медиация бошлангунига қадар медиация тарафларига медиациянинг мақсадини, шунингдек, уларнинг хуқуқ ва мажбуриятларини тушунтириши, медиация тартиб-таомилини амалга ошириш чоғида фақат медиация тарафларининг розилиги билан ҳаракат қилиши, низо юзасидан ўзаро мақбул келишувга эришишга тарафларни ишонтиришнинг қонуний восита ва усулларидан фойдаланиши, ўзининг мустақиллиги ва холислигига таъсир кўрсатиши мумкин бўлган ҳолатлар мавжуд бўлса ёки юзага келса, бу ҳақда тарафларга маълум қилиши шарт.

Яна бир муҳим жиҳатларидан бири - медиатор тарафлар олдида медиация тартиб-таомилини амалга ошириш натижасида етказилган заарар учун қонун хужжатларида белгиланган тартибда жавобгар бўлади. Тарафлар медиаторга онлайн мурожаат қилишлари, ёки низони комедиатор (икки ва ундан ортиқ)лар иштирокида ҳал этишлари, низони ҳал этишга ёрдам бериши мумкин бўлган мутахасисни ўzlари танлашлари мумкин. Учинчидан, иш юритиш вазифалари жиҳатидан қарасак, суднинг вазифаси тарафларнинг қайси бири ҳақ ёки айбордорлигини аниқлашдан иборат бўлса, медиация тарафларнинг келишувига эришишга ҳамда медиаторнинг ёрдами билан низони ҳал қилишнинг турли ҳил ечимларини муҳокама қилишга қаратилган.

низони ҳал қилиш учун қонунда назарда тутилган муддатлардан чиқмаган ҳолда, ҳар қандай босқични қайта тақрорлашлари, унга аниқлик киритиши, ёки маълум бир босқични четлаб ўтишлари мумкин. Олтинчидан, медиациянинг яна бир фарқли ва устивор жиҳатларидан бири, тарафлар медиатив келишувга эришишлари жараёнида медиатор билан яккамаякка тартибда музокаралар олиб бориши мумкин, суд тартибida келишувга эриши жараёнида суд тарафлар билан алоҳида учрашув ўтказишига процессуал жиҳатдан йўл қўйилмайди.

Келгусида медиация тўғрисидаги норманинг такомиллашуви бевосита медиация институтининг ривожланишига ҳисса қўшади.

Элёржон И smoилов

ФИБ Ўзбекистон туманларо судининг раиси

2024-06-13 10:09:01